desi, bir oktav pestindeki fa notasına da kaba acem-aşiran perdesi denir.

Acem-aşiran makamı. Türk mûsikisinde bir birleşik makam. Dört buçuk asırlık bir geçmişi olduğu tahmin edilen en eski ve en çok kullanılan makamlardan biridir. Acem makamının icrasından sonra, çârgâh dörtlüsü ile acem-aşiran perdesinde karar verilerek meydana gelir. Donanımına karar kalıbının ârızası olan kürdî perdesi bemolü yazılır. Güçlüleri sırasıyla acem, çârgâh ve dügâh perdeleridir. Durağı ise acemaşiran perdesidir. Meyan geçkileri genellikle sabâ makamına yapılır. Seyri inicidir.

Bazı nazariyatçılar tarafından acem-aşiran makamının Batı müziğindeki fa majör olduğu ileri sürülmektedir. Halbuki Türk mûsikisinin makamları ile Batı müziğinin tonaliteleri arasında herhangi bir münasebet bulunmamaktadır. Buna rağmen bazı benzetmeler yapılarak birtakım tariflere gidilmesi, aslında sistemleri farklı olan bu iki müziğin özelliklerinin göz ardı edilmesi demek olur ki bu da bazı yanlışlıklara sebebiyet vermektedir.

Acem-aşiran makamına örnek olarak, Neyzen Sâlih Dede'nin devr-i kebir usulündeki peşrevi, Şeyh Hüseyin Fahreddin Dede'nin âyîn-i şerifi, İsmâil Dede'nin "Ey lebleri gonca, yüzü gül serv-i bülendim" mısraıyla başlayan ağır semâisi, Zekâi Dede'nin "Bin cefâ görsem ey sanem senden" mısraı ile başlayan muhammes usulündeki bestesi ve yine Zekâi Dede'nin "Ey Allahım sen var iken" mısraı ile başlayan düyek usulündeki ilâhisi gösterilebilir.

BİBLİYOGRAFYA :

S. Ezgi, *Türk Musikisi*, I, 237; IV, 268; H. Sadettin Arel, *Türk Musikisi Nazariyatı Dersleri*, İstanbul 1968, s. 4, 133-135; Kantemiroğlu, *İlmü'l-mûsikî*, I, 76-77; M. Ekrem Karadeniz, *Türk Mûsikîsinin Nazariye ve Esasları*, Ankara 1983, s. 81, 288-289.

 CİNUÇEN TANRIKORUR

ACEM-BÛSELİK

Türk mûsikisinde bir birleşik makam.
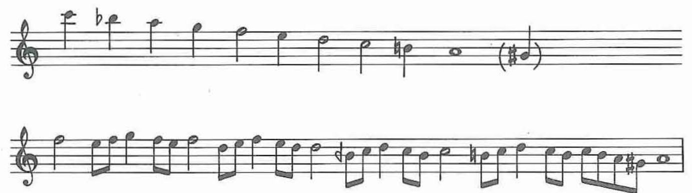
III. Selim tarafından terkip edildiği kabul edilmektedir. Adından da anlaşılacağı gibi, acem makamının icrası sırasında çârgâh perdesinden faydalanılarak bûselik makamına geçilip bu makamın nağmeleriyle karar verildiğinde meydana gelir. Donanımına, mûsiki nazariyatçılarından S. Ezgi ve E. Karadeniz'e göre ârıza konmaz; S. Arel'e göre ise segâh bemolü yazılır. Güçlüleri acem, nevâ ve çârgâh perdeleri, durağı dügâh perdesidir. Bütün birleşik makamlar gibi inici seyir gösterir.

Acem-bûselik makamına örnek olarak, Kemânî Sâdık Ağa'nın sakîl, Tosun Ağa'nın çenber ve Neyzen Yûsuf Paşa'nın devr-i kebir usulündeki peşrevleri ile Abdülbâki Nâsır Dede'nin âyîn-i şerifi gösterilebilir.

BİBLİYOGRAFYA :

S. Ezgi, *Türk Musikisi*, I, 220-222; IV, 262; H. Sadettin Arel, *Türk Musikisi Nazariyatı Dersleri*, İstanbul 1968, s. 113-114; M. Ekrem Karadeniz, *Türk Mûsikîsinin Nazariye ve Esasları*, Ankara 1983, s. 150, 606-607.

 CİNUÇEN TANRIKORUR

Acem-bûselik makamı dizisi ve seyir örneği

A'CEMÎ

(الأعجمي)

Kur'ân-ı Kerîm'de geçen ve çeşitli anlamlarda kullanılan bir terim.

Kökünde "kapalılık, müphemlik, anlaşılmazlık" anlamı bulunan **a'cem** (أعجم) kelimesi, "fasih konuşamayan, maksat ve meramını ifadede güçlük çeken; Arap olmayan kimse" gibi mânalara gelmekte olup bu son mânada **acem** (عجم) ile eş anlamlıdır. Ayrıca dilsize, saçılıp dağılmamış halde bulunan ve bu sebeple ses ve gürültüsü duyulmayan deniz dalgasına da a'cem denir. **A'cemî** (أعجمي) de **a'cemin** nisbet hali olup kendi kendine nisbeti bakımından mübalağa ifade eder. **Acemin** nisbet hali olan **acemî** ile aralarında şu fark vardır: Fasih konuşsun veya konuşmasın Arap olmayana **acemî**, Arap olsun veya olmasın fasih konuşamayan kimseye de **a'cemî** denir. Ayrıca açık ve anlaşılır olmayan kitap, yazı ve dil için de kullanılan **a'cemî** kelimesi, Kur'ân-ı Kerîm'de "Arapça bilmeyen, yabancı; Arapça'dan başka dil" gibi mânalarda geçmektedir (bk. en-Nahl 16/103; eş-Şuarâ 26/198-199; Fussilet 41/44).

A'cemin müennes şekli olan **acmâ** (عجماء) ile aynı kökten türeyen **müsta'cim** (مستعجم) kelimeleri, konuşma kabiliyeti olmaması bakımından "hayvan" karşılığında kullanılmıştır. **Acmâ** kelimesi bu anlamda hadislerde geçmektedir (bk. Buhârî, "Diyât", 28, 29, "Zekât", 66; Müslim, "Hudûd", 45, 46; İbn Mâce, "Diyât", 27). Ayrıca, gündüz kılınan vakit namazlarına da okuyuşun gizli (sessiz) olması sebebiyle "acmâ" denilmiştir (ayrıca **bk. ACEM**).

BİBLİYOGRAFYA :

Buhârî, "Diyât", 28, 29, "Zekât", 66; Müslim, "Hudûd", 45, 46; İbn Mâce, "Diyât", 27; Râgıb el-İsfahânî, *el-Müfredât*, "'acm" md.; *Lisânü'l-'Arab*, "'acm" md.; *Kāmus Tercümesi*, "'acm" md.; Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili*, İstanbul 1960, VI, 4211-4212.

 ABDULLAH AYDEMİR

ACEMÎ b. EBÛ BEKİR

(عجمى بن ابى بكر)

XII. yüzyılda Azerbaycan'da yaşayan mimar.

Adına, Nahcıvan'da Mü'mine Hatun Türbesi'ndeki bir kitâbede rastlanmıştır. 582 yılı Muharreminde (1186) yapımı biten türbenin kapı üstündeki kitâbesinden, buranın Atabegler'den Şemseddin İldeniz tarafından yaptırıldığı öğrenilmektedir (**bk. MÜ'MİNE HATUN TÜRBESİ**). Bu kitâbede "Acemî bin Ebî Bekr el-Bennâ en-Nahcuvânî" olarak kaydedilen isminden mimarın veya türbenin çok itinalı ve son derece zengin dış süslemesini yapan ustanın aslen Nahcıvanlı olduğu anlaşılmaktadır. Kitâbeleri okuyan M. Hartmann, "Acemî" adının doğru olarak çözülebildiği hususunda tereddütlüdür. Aynı yerde Kümbed-i Atâ Baba denilen, kitâbesinde 557 yılı Şevvalinde (1162) yapıldığı belirtilen ve Atabegler'in ileri gelenlerinden Yûsuf b. Kasîr'e (Hartmann'a göre Kusayr) ait türbenin de onun eseri olduğu Mayer tarafından ileri sürülmüşse de yayımlanan kitâbede bu hususta bir açıklık yoktur. Bazı kaynaklara göre, Mü'mine Hatun, Şemseddin İldeniz'in zevcesi olmadan Selçuklu Hükümdarı II. Tuğrul Bey ile evli idi. Ancak kitâbenin bazı kısımlarının noksan oluşu yüzünden bu hususlar karanlık kalmaktadır.